

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Факультет психології
Кафедра практичної психології та психодіагностики**

Людмила Магдисюк

Ірина Грицюк

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Методичні рекомендації до курсу

«Основи наукових досліджень в галузі практичної психології»

Луцьк - 2022

УДК 159.9-048.88:001.89(072)

М 12

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 22 листопада 2021 р.)*

Рецензенти:

Губіна А. М. – кандидат психологічних наук, доцент, Луцький національний технічний університет;

Дучимінська Т. І. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психодіагностики Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Магдисюк Л. І., Грицюк І.М. Методичні рекомендації «Основи наукових досліджень в галузі практичної психології» Луцьк. 2022. – 36 с.

У методичних рекомендаціях «Основи наукових досліджень в галузі практичної психології» викладено мету вивчення дисципліни, загальні вимоги до підготовки студентів, представлений опис навчального курсу, тематичні огляди змістових модулів, плани лекційних, практичних та лабораторних занять, питання для самостійної та індивідуальної роботи, питання для підготовки до екзамену, перелік літературних джерел та Інтернет-ресурсів, рекомендованих до опрацювання, а також модульні контрольні роботи із предмету.

Методичні вказівки рекомендуються студентам факультету психології спеціальностей «Психологія» та «Практична психологія» кваліфікаційного рівня «Бакалавр» та «Магістр» і повністю відповідають навчальній програмі з дисципліни.

УДК 159.9-048.88:001.89(072)

М 12

© ВНУ імені Лесі Українки, 2022

© Магдисюк Л.І., Грицюк І.М. 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2. АНОТАЦІЯ КУРСУ	5
3. КОМПЕТЕНЦІЇ	5
4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ	21
6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)	22
7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ	23
8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	27
9. Додаток Кодекс академічної доброчесності	29

ВСТУП

Основною метою викладання дисципліни **«Основи наукових досліджень в галузі практичної психології»** для студентів освітньої програми підготовки **«Практична психологія»** є формування систематизованих знань про теоретико-методологічні засади практичної психології, про законодавчо-правові та нормативні основи діяльності практичного психолога у різних сферах соціальної практики.

Метою вивчення студентами цієї навчальної дисципліни є оволодіння узагальненою характеристикою професії практичного психолога, знаннями про освітньо-кваліфікаційні вимоги до спеціалістів у галузі практичної психології, основними вимогами до особистості практикуючого психолога, а також про можливі шляхи формування особистісних якостей майбутніх фахівців, а також орієнтація та практичне застосування різних методів дослідження в різних галузях.

Вивчення даного курсу дозволить сформувати у студентів загальне уявлення про професію практичного психолога та створить передумови для усвідомленого вивчення фахових навчальних дисциплін, включених у навчальний план, а також забезпечить мотивацію до формування та розвитку особистісних якостей, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна **«Основи наукових досліджень в галузі практичної психології»** тісно переплітається з такими навчальними дисциплінами, як: курс **«Психодіагностика»**, **«Основи психотерапії та тренінг терапевтично-консультативної діяльності»**, **«Основи психологічного консультування»**, **«Психологія сім'ї»**, **«Педагогічна психологія»**, **«Загальна психологія»**, **«Спеціальна психологія»**, **«Соціальна психологія»**, **«Патопсихологія та спецпрактикум з клінічної психодіагностики»**, **«Психодіагностика»** та інші.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія (Психологія) 053 Психологія (Практична психологія) Магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів год		Рік навчання 5
ІНДЗ: €		Семестр 9-ий
		Лекції 18 год.
		Практичні 16 год.
		Лабораторні 12 год.
		Самостійна робота - 64
Мова навчання українська	Консультації 10 год.	
	Консультації до екзамену	
	Форма контролю: екзамен	

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Мета викладання навчальної дисципліни «**Основи наукових досліджень в галузі практичної психології**» – формування систематизованих знань про теоретико-методологічні засади практичної психології, про законодавчо-нормативні основи діяльності практичного психолога у різних сферах життєдіяльності суспільства та методи, які можна застосовувати в різних галузях людського пізнання.

Предметом вивчення даної дисципліни є загальні питання практичної психології, організація наукових досліджень в галузі з урахуванням особливостей підготовки студентів. В науці та будь-якій практиці є своя мова, яка доступна лише тим, хто включений. Саме це дозволяє науці розвиватись. То ж вивчення різноманітних дослідницьких методів, це ще один крок до науковості пізнання.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

– оволодіння узагальненою характеристикою професії практичного психолога;

– засвоєння знань про освітньо-кваліфікаційні вимоги до спеціалістів у галузі практичної психології;

– розуміння специфіки діяльності практичного психолога в різних сферах соціальної практики (дитяча практична психологія, практична психологія системи освіти, практична психологія у сфері служби промислових підприємств, практична психологія бізнесу, реклами та менеджменту, практична психологія у роботі з сім'ями);

– оволодіння основними вимогами до особистості практикуючого психолога;

– оволодіння знаннями щодо етичних принципів діяльності практичного психолога та форм професійної взаємодії практикуючих психологів;

– засвоєння можливих шляхів формування особистісних якостей майбутніх фахівців.

Знати:

– основні поняття та категорії практичної психології;

– методи та методики планування та проведення психологічних досліджень;

– основні засади здійснення психологічної допомоги;

– основні типи та види психологічної практики;

– етичні принципи діяльності практичного психолога;

– форми практичної психологічної роботи;

Вміти:

– застосовувати знання та уміння для розв'язання практичних психологічних завдань;

– аналізувати інформацію, що була отримана з різних джерел у процесі оцінювання, інтерпретації та опрацювання даних;

– самостійно планувати та здійснювати психодіагностичну та консультативну діяльність;

- застосовувати отримані професійні знання та навички у роботі з людьми;
- використовувати вербальні та невербальні комунікативні засоби у взаємодії з людьми;
- активно застосовувати здатність до саморегуляції, самоконтролю та самоорганізації.

Практична психологія це ціла структура галузі професійної діяльності. На думку одного із засновників практичної психології як професійної діяльності в Україні В. Панка, практична психологія – це «галузь професійної діяльності, яка має на меті визначення психологічних особливостей життєвої ситуації та індивідуальності людини, розробку і впровадження у практику технологій, методик і прийомів внесення позитивних змін у її внутрішній світ та процес міжособистісної взаємодії, профілактику небажаних форм поведінки для найбільш повного розкриття сутнісних сил людини».

Стосовно практичної психології можна говорити як у більш вузькому, так і в більш широкому сенсі. Широке трактування терміну відбиває зв'язок психологічної науки з різними напрямками людської практики. Вузьке трактування – це, властиво, «психологічна практика» як надання допомоги конкретним людям у вирішенні їхніх психологічних проблем, у їхньому особистісному зростанні, у подоланні різного роду кризових ситуацій. Ця галузь охоплює певну психологічну практику, а також її наукове й методичне забезпечення.

4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні засади практичної психології.

Тема 1. Практична психологія: основні напрямки.

Поняття «практична психологія». Відмінність практичної психології від прикладної психології. Практична психологія, Прикладна психологія. Наукова психологія. Їх взаємозв'язок та методологічні основи. Побутова психологія, її

співвідношення із практичною психологією. Модель професійної діяльності практичного психолога. Поняття психологічної технології. Сучасні вимоги до особистості практичного психолога. Інфраструктура практичної психології. Поняття психологічної служби. Задачі та види професійної діяльності практичних психологів.

Тема 2. Основні види й типи психологічної практики.

Основні цілі та види діяльності практичного психолога. Взаємозв'язок видів діяльності практичного психолога. Поняття про просвітницько-пропагандистську роботу практичного психолога: її мета, завдання та форми. Особливості просвітницької роботи залежно від галузі практичної психології. Спільне та відмінне просвітницької та профілактичної роботи практичного психолога. Особливості профілактичної роботи залежно від галузі практичної психології. Проблема відмежування психотерапії та психокорекції від психологічного консультування. Мета, завдання й принципи психологічного консультування. Інтерв'ю як основний метод психологічного консультування. Психодіагностична робота практичного психолога. Поняття психологічного діагнозу. Процедура психодіагностичного обстеження. Поняття, мета, завдання та засоби психокорекції. Прийоми й способи психокорекції. Принципи психокорекційної роботи з дітьми. Етапи психокорекційної роботи практичного психолога.

Тема 3. Методи практичної психології.

Організаційні методи в практичній психології. Емпіричні методи в практичній психології. Інтерпретаційні методи у психології. Методи активного психологічного впливу: психологічна консультація, психокорекція, психотренінг, психологічна терапія. Методи обробки даних. Якісний аналіз даних.

Тема 4. Психотерапевтична практика у практичній психології.

Місце психотерапії у системі видів діяльності практичного психолога. Психологічна модель психотерапії. Індивідуальна психотерапія. Поняття про групову психотерапію. Психотерапевтична група, її вплив на особистість. Основні напрямки психотерапії.

Змістовий модуль 2.

Діяльність психолога у різних сферах суспільної практики.

Тема 5. Дитяча практична психологія.

Історія та становлення дитячої практичної психології. Етика та завдання психологічної роботи з дітьми. Організація психологічної служби в дитячих закладах. Особливості психічного розвитку дитини. Напрямки професійної діяльності практичного психолога в умовах дитячих закладів.

Тема 6. Практична психологія системи освіти.

Закон України «Про освіту», «Положення про психологічну службу системи освіти України» – основні законодавчі документи про практичну психологію в освіті. Роль шкільної психологічної служби у вирішенні проблем навчально-виховного процесу школи. Історія виникнення та становлення шкільної психологічної служби. Основні напрямки діяльності служби психологічної допомоги в системі освіти. Специфіка діяльності психологічної служби системи освіти.

Тема 7. Психологічна служба промислових підприємств та організацій.

Необхідність створення психологічної служби в різних сферах соціальної практики. Особливості діяльності психологічної служби промислового підприємства: специфіка, зміст, завдання та функції. Рівні функціонування психологічної служби підприємства. Особливості діяльності практичного психолога в організаціях малого бізнесу. Основні задачі діяльності практичного

психолога організацій малого бізнесу у різних напрямках. Вимоги до практичного психолога промислового підприємства та організацій малого бізнесу.

Тема 8. Практична психологія бізнесу, реклами та менеджменту.

Психологія реклами та рекламного впливу. Реклама як засіб психологічного впливу. Напрями і методи психологічного рекламного впливу на поведінку споживачів. Психологічні прийоми в рекламі. Види рекламного психологічного впливу. Психологія управління як сфера практичної діяльності психолога. Функції управління. Дослідження управлінських моделей: американська модель управління, японська модель управління, європейська модель управління. Аспекти психології управління виробництвом. Поняття соціотипу (соціоніка). Історія виникнення та становлення соціоніки. Постулати соціоніки. Соціонічні функції та модель А. Поняття соціонічного типу. Психологія бізнесу: психологічні теорії підприємництва. Загальна характеристика психологічних ознак підприємництва. Психологічні вимоги до особистості бізнесмена. Підприємець та менеджер – спільне та відмінне.

Тема 9. Практична психологія у роботі з сім'ями.

Історія розвитку психологічної допомоги сім'ям. Основи сімейної психології.

Методи та напрямки психологічної допомоги сім'ям. Основні принципи та правила психологічної допомоги сім'ям. Функції психолога при роботі з сім'єю. Види психологічної допомоги сім'ї.

Змістовий модуль 3.

Практична психологія як форма психологічної роботи

Тема 10. Етичний кодекс практичного психолога.

Поняття етичного кодексу психолога. Поняття відповідальності. Компетентність. Захист інтересів клієнта. Конфіденційність. Етичні правила психологічного дослідження. Професійна кооперація.

Тема 11. Форми практичної психологічної роботи.

Порівняльний аналіз групової та індивідуальної форм психологічної роботи. Психологічний тренінг як метод практичної психології. Риси тренінгу як методу практичної психології. Парадигми проведення тренінгу. Види тренінгових занять у практичній психології. Поняття психологічного супроводу. Завдання та етапи психологічного супроводу. Поняття психологічної підтримки.

Тема 12. Взаємодія практичного психолога та клієнта.

Поняття про соціальне замовлення на роботу практичного психолога. Психологічна задача та психологічна допомога. Структурні компоненти звернення клієнта. П'ятикрокова модель взаємодії психолога із клієнтом.

Змістовий модуль 4.

Наука як сфера людської діяльності. Методологія психологічних досліджень.

Тема 13. Наука як система знань.

Поняття та загальні відомості про науку. Мета науки. Основні поняття науки: категорія, принципи, аксіоми, закони, теорії, гіпотеза. Історичні етапи розвитку науки та її зв'язку з практикою. Поняття про наукознавство. Поняття знання та його функції. Наука як форма пізнання світу. Поняття і особливості наукового пізнання. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання. Сутність науки і наукової діяльності. Предмет, завдання і функції науки. Специфіка наукової діяльності. Наукознавство та його розвиток. Структура і класифікація наук. Взаємозв'язок науки і практики. Наукове дослідження як форма розвитку

науки. Загальна схема наукових досліджень. Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження. Концепція як спосіб розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї теорії. Поняття наукової теорії, її сутність та структура. Наукова теорія як найвищий рівень синтезу знання. Сутність та правила аргументації. Принципи класифікацій.

Тема 14. Науково-дослідна та самостійна робота студентів у системі навчального процесу.

Наукова робота. Студентська наукова робота. Види наукових студентських звітів. Методичні вимоги до написання наукового звіту. Загальні вимоги до оформлення наукової роботи. Критерії оцінювання наукової роботи. Найпоширеніші наукові терміни. Типові помилки під час написання наукової роботи та організації дослідження. Наукова конференція. Студентська наукова конференція. Доповідь. Науково-дослідницька робота студентів: структура, зміст, форми. Основні форми впровадження результатів наукових досліджень студентів (наукова публікація, стаття, наукове повідомлення (тези виступу (доповіді), реферат). ІНДЗ як особлива форма науково-дослідної роботи студентів

Тема 15. Організаційні аспекти наукової діяльності.

Наукове дослідження. загальна схема проведення наукового дослідження. Об'єкт дослідження, пошук наукової інформації. Гіпотеза, умови її формування. Теоретичні основи дослідження. Програма дослідження. Методика дослідження. Організація дослідження. Обробка та аналіз результатів. Апробація результатів дослідження. Наукове оформлення звітної документації. Практичне застосування результатів дослідження. Вимоги до наукового дослідження: новизна, актуальність, необхідність, плановість, глибина, об'єктивність та критичність. Методика проведення наукового дослідження. Вибір теми дослідження. Актуальність проблеми дослідження, мета. Календарний план дослідження. Аналіз результатів дослідження.

Тема 16. Методологічні основи науково-дослідної роботи.

Методологія наукового дослідження в галузі. Фундаментальна або філософська методологія. Загальнонаукова методологія. Конкретнонаукова методологія. Сутнісні риси методології. Функції методології. Взаємозв'язок предмета і методу наукового дослідження. Типологія методів наукового пізнання: спеціальні та загальнонаукові. Класифікація та характеристика загальнонаукових методів. Основні групи загальних методів. Емпіричні методи: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Методи, які використовуються як на емпіричному рівні, так і на теоретичному: абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання та ін. Методи теоретичного рівня наукового пізнання: аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, від абстрактного до конкретного. Системний підхід в психологічному дослідженні, основні принципи системного підходу. Специфічні методи дослідження системи. Зміст і застосування аксіоматичного методу у наукових дослідженнях. Особливості конкретно-наукових (емпіричних) методичних прийомів та їхні процедури у дослідженнях в галузі практичної психології. Актуальні проблеми теорії та практики діяльності практичних психологів, що потребують наукового супроводу. Найпоширеніші методи наукових досліджень. Методологія наукових досліджень у галузі практичної психології. Дослідження процесу реалізації діяльності практичних психологів. Аналіз досягання цілей наукового дослідження, присвяченого проблемам теорії і практики майбутніх практичних психологів.

Змістовий модуль 5. Методи психологічних досліджень.

Тема 17. Методи психологічних досліджень.

Методи і техніка дослідження. Використання методів наукового пізнання. Методи, що застосовуються на теоретичному та емпіричному рівнях досліджень. Методи теоретичного дослідження. Абстрагування. Аналіз. Синтез. Структурно-генетичний аналіз і синтез. Дедукція. Індукція. Порівняно-

історичний метод. Типологічний метод. Метод компонентного (системного) аналізу. Структурно-функціональний підхід. Системно-діяльнісний підхід. Системно-генетичний підхід. Метод комплексного підходу. Описовий метод. Методи емпіричного дослідження. Спостереження. Порівняння. Експеримент. Опитування. Тестування. Метод експертних оцінок. Кореляційний аналіз. Факторний аналіз. Контент-аналіз. Вимірювання. Підбір методик для дослідження згідно з поставленою метою та сформульованими робочими гіпотезами. Кількість та об'єм методик. Узгодженість методик. Поєднання різних типів методик. Поєднання методик, що дають числові результати та методик, що дають змістовні результати. Опис методик в науковій роботі. Організація збору емпіричних даних. Інструкція для досліджуваних. Етичні засади збору і представлення емпіричних даних. Особливості поведінки досліджуваних. Поведінка дослідника в процесі збору емпіричних даних. Опис емпіричної процедури в науковій роботі.

Тема 18. Вибірка у психологічному дослідженні.

Правила формування вибірки. Змістовний критерій (критерій операціонально валідності). Критерій еквівалентності досліджуваних (критерій внутрішньої валідності). Критерій репрезентативності (критерій зовнішньої валідності). Шість стратегій побудови груп: рандомізація; попарний відбір; рандомізація з виділенням страт (стратометрический відбір); наближене моделювання; репрезентативне моделювання; залучення реальних груп.

Тема 19. Загальна схема наукового дослідження.

Вибір теми наукового дослідження. Визначення об'єкту, предмету та мети дослідження, формулювання його теоретичних та практичних завдань. Визначення методології та вибір методів наукового дослідження. Проведення дослідження із застосуванням теоретичних та емпіричних методів. Узагальнення наукових фактів і результатів, аналіз, оформлення та презентація результатів наукового дослідження. Особливості наукового дослідження. Організація і послідовність проведення наукових досліджень. Рівні наукового дослідження. План дослідження як інструмент реалізації програми і розв'язання

проблеми. Основні принципи планування дослідження. Поняття «програма дослідження». Основні складові програми дослідження: обґрунтування актуальності теми, розгорнута характеристика цілей і задач дослідження; викладення гіпотези, мотивування вибору методів та об'єктів дослідження, забезпечення дослідження ресурсами, передбачуваний результат і ефективність дослідження. Технологічні схеми проведення дослідження: лінійна, циклічна, паралельна, технологія раціонального розгалуження дослідження адаптивного типу, послідовних змін якості діяльності, випадкового пошуку, технологія критеріального коригування (алгоритм дослідження). Аналіз стану наукового дослідження обраної тематики та визначення ступеня наукової новизни запропонованого вирішення проблеми. Визначення наукової та практичної значущості отриманих результатів дослідження. Комп'ютерна обробка даних. Комп'ютерні програми, призначені для статистичного аналізу даних наукового дослідження. Характеристика основних видів теоретичного узагальнення: висновки, формулювання понять, визначення наукових категорій, виявлення тенденцій, законів, створення теорії. Графічні прийоми представлення інформації: графічні схеми, гістограми, діаграми, номограми. Поняття абстракту.

Тема 20. Бібліографічний апарат наукових досліджень.

Основні джерела наукової інформації (монографія, збірник праць, періодичні фахові видання, стандарти, навчальна література, надруковані документи, інформаційні ресурси, довідково-інформаційний фонд, довідково-пошуковий апарат тощо). Проблема достовірності інформації. Особливості бібліографічного пошуку інформації. Особливості пошуку інформації в мережі Internet. Застереження щодо використання отриманої з мережі Internet інформації. Створення бібліографічного опису джерел інформації. Класифікація джерел фактичної. Принципи відбору фактів. Призначення інформації в наукових дослідженнях в галузі практичної психології. Користування законодавчою, нормативно-довідковою та фактографічною інформацією в процесі досліджень. Структура і зміст інформації для наукових

досліджень в галузі практичної психології. Поняття бібліографії. Принципи складання бібліографії. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила. Відбір джерельної бази дослідження. Бібліографічний пошук у каталогах і картотеках: систематичний каталог, алфавітно-предметний покажчик, алфавітний каталог, предметний каталог. Автоматизовані інформаційно-пошукові системи, бази і банки даних. Робота з періодичними виданнями. Складання власної картотеки наукових джерел. Комп'ютерні програми, призначені для складання бібліографії.

Тема 21. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.

Наукова інформація. Закон України «Про інформацію». Джерела наукової інформації та їх використання у науковій роботі. Пошук інформації у мережі Internet. Класифікація наукових досліджень. Літературні джерела, матеріали практики, результати наукових досліджень, нормативні документи. Первинна і вторинна наукова інформація. Сигнальна, релевантна (виправдана), бібліографічна і нова (основна) інформація. Форми сигнальної інформації: реферат, анотація, тези, резюме. Принципи збирання інформаційного матеріалу: цілеспрямованість, структурованість, вибірковість. Класифікація джерел фактичної інформації дослідника про об'єкти дослідження та їх характеристика. Критерії ефективності інформації. Кодування інформації. Робота з друкованими джерелами. Вивчення змісту і структури джерел, визначення і відбір інформації. Форми та види запису: конспект, тези, план, цитування, термінологічний словник. Основні правила посилання і цитування. Облік, оформлення, систематизація та класифікація відібраного матеріалу. Поняття статистичних даних. Тип даних (правильно і неправильно розподілені). Статистичні тести (параметричні та непараметричні). Значення даних у термінах гіпотези наукового дослідження. Первинна обробка даних. Складання таблиць. Перевірка даних. Математико-статистична обробка. Аналіз первинних даних статистики. Оцінка достовірності відмінностей. Нормування даних.

**Змістовий модуль 6. Технологія наукових досліджень:
основні вимоги до змісту, оформлення, обробки результатів та захисту
науково-дослідних робіт студентів.**

**Тема 22. Мовностилістичні особливості наукового стилю. Переклад
текстів. Транслітерація.**

Термінологія та фразеологія наукової літератури. Особливості наукової мови, що впливають на мовностилістичне оформлення дослідження. Якості, що визначають культуру наукової мови: смислова точність, ясність, стислість. Визначення особливостей наукової мови.

**Тема 23. Підготовка й оформлення наукових робіт: курсових, дипломних,
магістерських, дисертаційних. Обробка та оформлення результатів
експериментальних досліджень.**

Визначення способу опрацювання емпіричних даних. Якісний аналіз даних. Аналіз даних у відсотках. Використання статистики для обробки емпіричних даних, підбір засобів статистики для опрацювання даних в тексті. Опис статистичних даних. Поєднання статистичного та змістовного аналізу. Представлення даних в таблицях, графіках, діаграмах тощо. Інтерпретація статистичних даних на базі обраної теорії. Інтерпретація даних у вигляді «дискусії» на базі декількох теоретичних платформ. Виклад та обґрунтування наукових результатів. Види наукової продукції та їх зміст: огляд, реферат, науковий звіт, доповідь на наукову тему, тези доповіді, стаття, рецензія, монографія, брошура, навчальний посібник, підручник, дисертація, курсова робота, дипломна робота. Звіт про науково-дослідну роботу, його зміст і методи складання. Види наукових досліджень у вищому навчальному закладі: реферат, курсова, дипломна роботи, дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Етапи виконання курсових і дипломних робіт. Визначення напряму дослідження, вибір і затвердження теми та плану курсових і дипломних робіт, проведення дослідження й написання тексту роботи. Підготовка і порядок захисту курсових і дипломних робіт. Види наукових видань (що рецензуються і

що не рецензуються). Надсилання наукової статті до видання. Інформація для авторів. Структура рецензії (загальні, головні та другорядні зауваження). Етапи підготовки наукової праці: визначення структури і складання плану, відбір джерельної бази, викладення змісту, редагування. Структура наукової праці: зміст, заголовок, анотація, передмова (вступ), основний текст, післямова (висновки), список використаних джерел, додатки та їх зміст. Композиційна структура і загальні правила оформлення наукової продукції. Особливості написання наукових статей та монографій. Критична оцінка різних точок зору, суперечливих поглядів, їх аргументації. Формування власної точки зору. Використання експертних оцінок спеціалізованих організацій. Правила етикету цитування та посилань на використаний матеріал. Правила подання формул та ілюстрацій: таблиць, графіків, схем.

Тема 24. Впровадження та ефективність результатів наукових досліджень.

Написання наукових статей, доповідей, рефератів, повідомлень, есе, анотацій та ін.

Основні форми апробації наукових досліджень (семінари, конференції). Оприлюднення. Експериментальне впровадження. Колективне обговорення наукової роботи (наукова дискусія). Основні результати наукових досліджень. Основні рівні впровадження результатів наукових досліджень (державний, регіональний, галузевий, окреме підприємство, навчальний процес). Ефективність наукових досліджень (науковий ефект, науково-технічний ефект, економічний ефект, фінансово-економічний ефект, соціальний ефект, екологічний ефект). Критерії ефективності наукових досліджень (наукова значущість, обсяг наукової продукції, економія суспільних витрат).

Структура навчальної дисципліни представляється у вигляді таблиці 3.

Таблиця 3

Назви змістових модулів і тем	Усьог о	Лек.	Пр.	Лаб	Конс .	Ф.к/Б али
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади практичної психології.						

Тема 1. Практична психологія: основні напрямки.	2			2		РМГ/2
Тема 2. Основні види й типи психологічної практики.	2	2				
Тема 3. Методи практичної психології.	2	2				
Тема 4. Психотерапевтична практика у практичній психології.	2		2			ДС/2
Разом за модулем 1	8	4	2	2		4
Змістовий модуль 2. Діяльність психолога у різних сферах суспільної практики.						
Тема 5. Дитяча практична психологія.	2	2				
Тема 6. Практична психологія системи освіти.	2		2			ДС/2
Тема 7. Психологічна служба промислових підприємств та організацій.	2	2				Дб/2
Тема 8. Практична психологія бізнесу, реклами та менеджменту.	2	2				Тр/2
Тема 9. Практична психологія у роботі з сім'ями.	2	2				Р./2
Разом за модулем 2	10	8	2			8 бал
Змістовий модуль 3. Практична психологія як форма психологічної роботи.						
Тема 10. Етичний кодекс практичного психолога.	2		2			ДС/2
Тема 11. Форми практичної психологічної роботи.	2	2				
Тема 12. Взаємодія практичного психолога та клієнта.	2	2				
Разом за модулем 3	6	4	2			2 бал
Змістовий модуль 4. Наука як сфера людської діяльності. Методологія психологічних досліджень.						
Тема 13. Наука як система знань.	2		2			ДС/2
Тема 14. Науково-дослідна та самостійна робота студентів у системі навчального процесу.	2			2		РМГ/2
Тема 15. Організаційні аспекти наукової діяльності.	2			2		РМГ/2
Тема 16. Методологічні основи науково-дослідної роботи.	2			2		РМГ/2
Разом за модулем 4	8		2	6		8 бали
Змістовий модуль 5. Методи психологічних досліджень.						

Тема 17. Методи психологічних досліджень. Вибірка у психологічному дослідженні.	4		2		2	Дс/2
Тема 18. Загальна схема наукового дослідження.. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Інформаційне забезпечення наукових досліджень.	4			2	2	РМГ/2
Разом за модулем 5	8		2	2	4	2
Змістовий модуль 6. Технологія наукових досліджень: основні вимоги до змісту, оформлення, обробки результатів та захисту науково-дослідних робіт студентів.						
Тема 19. Мовностилістичні особливості наукового стилю. Переклад текстів. Транслітерація.	4		2	2		ДС/2 РМГ/2
Тема 20. Підготовка й оформлення наукових робіт: курсових, дипломних, магістерських, дисертаційних.	4		2		2	ДС/2 РМГ/2
Тема 21. Впровадження та ефективність результатів наукових досліджень. Написання наукових статей, доповідей, рефератів, повідомлень, есе, анотацій.	6	2	2		2	ДС/2 РМГ/2 ІНДЗ/ 6
Разом за модулем 6	14	2	6	2	4	2 МКР/6 0
Всього годин: + 5 год екзамен	59	18	16	12	8	100

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Таблиця 5

	Тема
1.	Тема 1. Предмет, завдання і функції психодіагностики
2.	Тема 2. Психодіагностична діяльність практичної психології
3.	Тема 3. Сучасний стан психодіагностики.
4.	Тема 4. Види психодіагностики
5.	Тема 5. Принципи психологічної діагностики
6.	Тема 6. Характеристика процедури психодіагностичного обстеження
7.	Тема 7. Психологічний діагноз. Види діагнозів за Л. С. Виготським
8.	Тема 8. Критерії психологічного діагнозу
9.	Тема 9. Психологічний прогноз. Розробка рекомендацій
10.	Тема 10. Етичні принципи психодіагностичної роботи практичної психології
11.	Тема 11. Орієнтація та зміст роботи практичної психології
12.	Тема 12. Загальна характеристика психодіагностичного методу
13.	Тема 13. Класифікація психодіагностичних методів
14.	Тема 14. Вимоги до психодіагностичного інструментарію та їх користувачів
15.	Тема 15. Загальна характеристика вибіркової сукупності
16.	Тема 16. Типові проблеми психодіагностики у практичній психології
17.	Тема 17. Напрямки психодіагностики у практичній психології
18.	Тема 18. Методики дослідження уваги
19.	Тема 19. Методики дослідження сприйняття
20.	Тема 20. Методики дослідження уяви
21.	Тема 21. Методики дослідження пам'яті
22.	Тема 22. Методики дослідження мислення
23.	Тема 23. Діагностика особистісної зрілості
24.	Тема 24. Проблема дослідження інтелекту
25.	Тема 25. Діагностика розумового розвитку дітей
26.	Тема 26. Діагностика особистісних особливостей
27.	Тема 27. Діагностика самооцінки
28.	Тема 28. Діагностика емоційно-вольової сфери
29.	Тема 29. Діагностика причин особистісних дисфункцій
30.	Тема 30. Дослідження міжособистісних стосунків
31.	Тема 31. Проективні методи в психодіагностиці
32.	Тема 32. Специфічні особливості психологічного обстеження
33.	Тема 33. Принципи організації та зміст корекційної, психоконсультативної, психотерапевтичної та супровідної роботи

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

1. Підготувати презентації із висвітленням питань практичних занять.
2. Підготувати презентації із висвітленням питань для самостійного опрацювання.
3. Підібрати статтю (наукового характеру) на одну із тем курсу та підготувати 2 анотації (на українській та іноземній мовах).
4. Підібрати статтю (наукового характеру) на одну із тем курсу та підготувати її переклад на іноземній мові.
5. Підготувати реферат на одну із запропонованих тем для самостійного опрацювання.
6. Зробити підбірку відеороликів та фільмів наукового характеру по темах пройденого курсу.

Теми рефератів

1. Специфіка діяльності психологічної служби системи освіти.
2. Особливості діяльності психологічної служби промислового підприємства: специфіка, зміст, завдання та функції.
3. Особливості діяльності практичного психолога в організаціях малого бізнесу.
4. Реклама як засіб психологічного впливу.
5. Види рекламного психологічного впливу.
6. Психологія управління як сфера практичної діяльності психолога.
7. Аспекти психології управління виробництвом.
8. Психологічні теорії підприємництва.
9. Поняття соціонічного типу.
10. Психологічні вимоги до особистості бізнесмена.
11. Методи та напрямки психологічної допомоги сім'ям.
12. Види психологічної допомоги сім'ї.
13. Психологічна проблема

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

- 1.Поняття практична психологія.
- 2.Відмінності між прикладною та практичною психологією.
- 3.Сучасні вимоги до особистості практичного психолога.
- 4.Поняття психологічної служби.
- 5.Основні види діяльності практичного психолога.
- 6.Просвітницька робота практичного психолога.
- 7.Профілактична робота практичного психолога.
- 8.Психологічне консультування як вид практичної діяльності психолога.
- 9.Метод інтерв'ю у професійній діяльності практичного психолога.
- 10.Психодіагностична робота практичного психолога.
- 11.Поняття психологічного діагнозу.
- 12.Психокорекційна робота практичного психолога.
- 13.Поняття, мета, завдання та засоби психокорекції.
- 14.Методи практичної психології.
- 15.Спостереження як метод у практичній діяльності психолога.
- 16.Поняття психотерапії.
- 17.Поняття індивідуальної психотерапії.
- 18.Поняття групової психотерапії.
- 19.Вплив психотерапевтичної групи на особистість.
- 20.Основні напрямки психотерапії.
- 21.Історія становлення дитячої практичної психології.
- 22.Етика та завдання психологічної роботи з дітьми.
- 23.Напрямки професійної діяльності практичного психолога в умовах дитячих закладів.
- 24.Історія виникнення шкільної психологічної служби.
- 25.Специфіка діяльності психологічної служби системи освіти.
- 26.Особливості діяльності психологічної служби промислового підприємства: специфіка, зміст, завдання та функції.
- 27.Особливості діяльності практичного психолога в організаціях малого

бізнесу.

28.Реклама як засіб психологічного впливу.

29.Види рекламного психологічного впливу.

30.Психологія управління як сфера практичної діяльності психолога.

31.Аспекти психології управління виробництвом.

32.Психологічні теорії підприємництва.

33.Поняття соціономічного типу.

34.Психологічні вимоги до особистості бізнесмена.

35.Методи та напрямки психологічної допомоги сім'ям.

36.Види психологічної допомоги сім'ї.

37.Етичний кодекс практичного психолога.

38.Групова та індивідуальна форми практичної психологічної роботи.

39.Риси тренінгу як методу практичної психології.

40.Завдання та етапи психологічного супроводу.

41.Поняття психологічної задачі та психологічної допомоги.

42.Структурні компоненти звернення клієнта.

43.П'ятикрокова модель взаємодії психолога із клієнтом.

44.Визначте задачі дисципліни «Основи практичної психології та організація наукових досліджень в галузі».

45.Охарактеризуйте предмет і об'єкт дисципліни «Основи практичної психології та організація наукових досліджень в галузі».

46.Дайте визначення поняттю «наука», «наукові дослідження», «наукознавство», «наукове дослідження». Розкрийте їх зміст.

47.Охарактеризуйте метод і методологію наукових досліджень у практичній психології.

48.Охарактеризуйте рівні психологічних досліджень у практичній психології.

49.Розкрийте структуру процесу наукових психологічних досліджень у практичній психології.

50.Дайте загальну характеристику етапу підготовки і організації психологічного дослідження у практичній психології.

51. Дайте визначення поняттю «реферат», «курсова робота», «дипломна робота», «магістерська робота».
52. Розкрийте структуру курсової роботи у вищому навчальному закладі.
53. Розкрийте структуру випускної роботи у вищому навчальному закладі.
54. Розкрийте структуру дипломної роботи у вищому навчальному закладі.
55. Розкрийте структуру магістерської роботи у вищому навчальному закладі.
56. Дайте визначення і розкрийте метод бесіди, інтерв'ю.
57. Назвіть і розкрийте різновиди інтерв'ю.
58. Дайте визначення і розкрийте метод анкетування, його типи.
59. Охарактеризуйте види анкети за формою, за змістом питань і за функціями питань.
60. Дайте визначення і розкрийте метод спостереження, його види і вимоги до нього.
61. Дайте визначення і розкрийте метод експерименту, його види, особливості.
62. Розкрийте етапи проведення психологічного експерименту.
63. Дайте визначення і розкрийте метод тестів.
64. Дайте визначення і розкрийте метод опитування.
65. Дайте визначення проєктивного методу.
66. Основні вимоги до психологічних тестів у науковому дослідженні.
67. Загальнонаукові, часткові та спеціальні методи дослідження.
68. Головні компоненти процедури та методики дослідження.
69. Особливості дослідження осіб шкільного віку.
70. Які вимоги до особистісних та професійних якостей практичного психолога.
72. Що таке комунікативна компетентність практичного психолога. Як можна її розвивати.
73. Що таке соціальна орієнтація в контексті становлення в професії Людина-людина.
74. Що таке коучинг, як вид практичної діяльності.
75. Що таке тренінг, як вид практичної діяльності.
76. Дослідницькі методи в роботі з емоційною сферою практичного психолога.

77. Історія виникнення практичної психології.
78. Психологічна проблема: шлях до вибору методів діяльності.
79. Принципи та методи психологічного дослідження
80. Методологія та особливості організації наукового дослідження

ЛІТЕРАТУРА

1. Бажутина С. Б., Воронина Г. Г., Бажутин П. Практическая психология в вузе и школе . Луганск : Янтарь, 2000. 113 с.
2. Бочелюк В. Й. Зарицька. В. В. Психологія: вступ до спеціальності : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 288 с.
3. Воронцова Е. Особливості проведення консультацій шкільним практичним психологом. *Психологічна служба школи*. 2014. № 2. С. 57-64.
4. Горбунова В. В. Контракт у практичній психології. *Практична психологія соціальної роботи*. № 2. 2005. С. 1-5.
5. Данчева О. В., Швалб Ю.М. Практична психологія в економіці та бізнесі. Київ : Лібра, 1999. 270 с.
6. Дзвінчук Д. І. Психологічні основи ефективного управління: [Навч. посібник]. К: ЗАТ "НІЧЛАВА", 2000. 279 с
7. Дуткевич, Т. В., Савицька О. В. Практична психологія: вступ до спеціальності [Текст]. Київ : Центр учбов. літ., 2010. 256 с.
8. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту : навчальний посібник для студ. вищ. навч. Закладів. М-во освіти і науки України. Київ : Либідь, 2004. 424 с.
9. Карамушка Л.М. Технології роботи організаційних психологів : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом освіти. Київ : Фірма «ІНКОС», 2005. 366 с.
10. Корольчук, М. С., Крайнюк В. М. Теорія і практика професійного психологічного відбору [Текст]. Київ : «Ніка-Центр», 2006. 531 с.
11. Легка Л. М., Семенча Л. Г. Організація діяльності психологічних служб : навчальний посібник. Львів : «Новий світ-2000», 2012. 372 с.
12. Матвеева М. П. Організація роботи шкільного психолога : методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський : Інформаційно-видавничий відділ Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету, 2001. 36 с.
13. Мозер К. Психология маркетинга и рекламы. Харків : Изд-во Гуманитарный Центр, 2004. 380 с.
14. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 420 с.
15. Мушинський В. Практичний психолог ПТН 3 Організаційно-методичні аспекти. *Психолог*. 2014. № 11.12 (539-540). С. 5-12.
16. Панок В., Чепелева Н., Титаренко Т. Основи практичної психології: підручник. Київ: Либідь, 2006. 534 с.
17. Панок В. Г. Українська практична психологія: визначення, структура і завдання. *Практична психологія і соціальна робота*. 1997. №10. С. 13-18; 1998. №1. С. 25-31.
18. Панок В. Г. Практична психологія. Теоретико-методологічні засади розвитку : монографія. Чернівці : Технодрук, 2010. 486 с.
19. Панюк, В. Г. Місце практичної психології в системі психологічного значення. *Практич. психолог. та соц. робота*. 2014. № 8. С. 5-7.

20. Пачковський Ю. Ф. Психологія підприємництва : навч. Посібник. Львів : СвітДо 2001. 276 с.
21. Положення про психологічну службу системи освіти України. Практична психологія та соціальна робота. 2000. № 2. С. 35-38.
22. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію [навчальний посібник]. [3-тє вид.]. Київ : Каравела, 2012. 248 с.
23. Приходько Ю. О. Практична психологія: введення у професію [навчальний посібник]. [3-тє вид.]. Київ : Каравела, 2016. 248 с.
24. Сидоренко І. С. Актуальні напрямки роботи психолога в організаціях малого бізнесу. Актуальні проблеми психології. Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Т. 4. Київ. 2002. С. 211-213.
25. Скоков С. І. Психологічна служба в установах кримінально-виконавчої системи України. *Практична психологія і соціальна робота*. 2002. № 6. С. 54-58.
26. Строяновська О. В. Психологічна служба в системі освіти. Практикум з навчального курсу для практичних психологів : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2013. 176 с.
27. Ходаківський Є.І., Богоявленська Ю.В., Грабар Т. П. Психологія управління [Текст] : підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 488 с.
28. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція: навч. посіб. [2-є вид., випр. і доп.]. Київ : Професіонал, 2007. 544 с.
29. Яценко, Т. С. Психологічні основи групової психокорекції [Текст]. Київ : Либідь, 1996. 264 с.

Додаток А

Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету Ми, здобувачі вищої освіти (студенти, аспіранти, докторанти), професорсько-викладацький склад, адміністрація та співробітники Волинського національного університету імені Лесі Українки (далі – Університету), вважаючи академічну доброчесність центральною для місії Університету, а також усвідомлюючи важливість утвердження і дотримання її високих етичних норм і стандартів у процесі навчання та наукової діяльності, ухвалюємо цей Кодекс академічної доброчесності й зобов'язуємося слідувати йому. Кожен член університетської спільноти, дотримуючись норм цього Кодексу, робить неоціненний внесок у розвиток Університету, зміцнення його іміджу і ділової репутації. У тексті Кодексу використано інформацію з відкритих електронних ресурсів – сайтів (включаючи нормативну базу) вітчизняних і закордонних закладів вищої освіти, національних та міжнародних установ і асоціацій, освітньої і наукової періодики, дані національних та міжнародних опитувань тощо.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки (далі – Кодекс) встановлює загальні засади, цінності, принципи, настанови та правила етичної поведінки осіб, які працюють і навчаються в Університеті, якими вони повинні керуватися у своїй діяльності, а також забезпечує дотримання принципу нетерпимості до порушень академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин.

1.2. Кодекс розроблено відповідно до норм загальнолюдських та європейських цінностей, Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про запобігання корупції», Цивільного Кодексу України, Етичного кодексу вченого України, Бухарестської Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004), Статуту Волинського національного університету імені Лесі Українки, Правил внутрішнього трудового розпорядку, а також із використанням досвіду провідних зарубіжних і вітчизняних вищих навчальних закладів і рекомендацій SAIUP – Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні, що реалізується Американськими радами за підтримки посольства США в Україні спільно з Міністерством освіти і науки України.

1.3. Метою Кодексу Волинського національного університету імені Лесі Українки є формування академічних цінностей та високої академічної культури, утвердження моральних цінностей, соціальної активності та відповідальності у кожного члена університетської спільноти; розвиток інтелектуальної та культурної еліти України; підвищення позитивного іміджу та ділової репутації Університету у вітчизняному та міжнародному освітньому просторі; забезпечення якості вищої освіти.

1.4. В Кодексі терміни і поняття вживаються у такому значенні: Етика академічних взаємовідносин – сукупність встановлених і визнаних освітньою та науковою спільнотами правил поведінки здобувачів вищої освіти і працівників університету. Доброчесність – відданість університетської спільноти моральним принципам та стандартам, які створюють бар'єр для недоброчесності. Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Академічна культура – сукупність цінностей, норм поведінки, звичаїв, правил корпоративної культури і професійної етики університетської спільноти, які регулюють діяльність кожного її члена. Академічна свобода – самостійність та незалежність учасників освітнього процесу під час провадження науково-педагогічної, наукової та інноваційної діяльності, що відбувається на принципах свободи слова і думки, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення та використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених

законом. Академічний плагіат – «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства». Відповідальність – вміння брати на себе відповідальність за результати своєї діяльності, виконувати взяті на себе певні зобов'язання, протистояти проявам академічної недоброчесності, подавати приклади гідної поведінки. Якість освітньої діяльності – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що дає змогу здобути якісну освіту та відповідає вимогам, установленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

2. ПРИНЦИПИ ТА НОРМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність передбачає дотримання сукупності принципів і правил поведінки кожного учасника університетської спільноти, спрямованих на формування самостійної та відповідальної особистості, спроможної навчатися, викладати і здійснювати наукову діяльність, дотримуючись етичних та правових норм.

2.1. Принципи академічної доброчесності

Академічна доброчесність розглядається крізь призму таких ключових категорій: Повага до людської гідності, прав людини та рівність учасників освітнього процесу. Визнання того, що кожна людина має право на однакову повагу до своєї гідності, на яку не можна посягати за будь-яких умов; визнання недопустимості порушувати права інших або надавати необґрунтовані привілеї, якщо вони базуються на ознаках раси, кольору шкіри, сексуальної орієнтації, політичних, Релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої належні та необхідні. Чесність. Недопущення ніяких форм обману, брехні, шахрайства, крадіжки або інших форм нечесної поведінки, які негативно впливають на якість отриманих академічних ступенів. Справедливість. Неупереджене ставлення учасників освітнього процесу один до одного, об'єктивне, прозоре та незалежне оцінювання результатів навчальної, дослідницької, наукової чи трудової діяльності. Забезпечення справедливості у викладанні, оцінці освітніх досягнень студентів, наукових дослідженнях, кар'єрному розвитку персоналу, отриманні будь-яких нагород, відзнак, ступенів повинно ґрунтуватися на законних, прозорих, справедливих, передбачуваних, послідовних і об'єктивних критеріях. Довіра. Наявність атмосфери довіри, яку взаємно поділяють всі члени академічної спільноти, яка заохочує вільний обмін інформацією. Сприяє продуктивній співпраці та творчості, вільному продукуванню ідей та є основою сприятливого соціально-психологічного клімату роботи колективу. Повага. Виявлення поваги до себе та інших, незалежно від віку, статі та їх місця в освітній та науковій ієрархії. Відповідальність. Сумлінне та неухильне виконання покладених обов'язків, завдань і функцій, дотримання посадових інструкцій, положень, правил, здатність відповідати за результати своєї діяльності усіма членами академічної спільноти. Компетентність. Кожен учасник освітнього процесу зобов'язаний підтримувати найвищий рівень компетентності у сфері професійної діяльності та навчання, складником якої є постійне підвищення кваліфікації, освітнього і наукового рівня, впровадження інноваційних форм діяльності. Прозорість та інформаційна відкритість. Забезпечення вільного доступу до ресурсів інформації, що стосується освітньої, науково-дослідної, господарської та фінансової сфер діяльності, крім тієї, доступ до якої обмежено законодавством, зокрема й шляхом відкритого доступу на офіційній вебсторінці Університету.

2.1.1. Відповідальність за дотримання зазначених вище принципів доброчесності несуть усі без винятку члени університетської спільноти. Дотримання принципів академічної доброчесності в освітній, викладацькій та науковій діяльності стає не лише зразком для наслідування, а й підвищує стандарти освітньої та наукової діяльності та репутацію

Університету цілому.

2.2. *Норми академічної доброчесності.*

Гідним для студентів і працівників Університету є: – дотримуватися вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів Університету, не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами; – дотримуватися моральних норм та правил етичної поведінки; – дотримуватися принципів та правил академічної доброчесності; – відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні, дослідницькі та робочі завдання; – своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню славних традицій університету; – вшановувати та вивчати минуле університету, творчі здобутки його визначних вчених, педагогів, випускників, які вписали яскраві сторінки у літопис вітчизняної та світової освіти, науки і техніки; – сприяти розвитку позитивної репутації університету; – сприяти попередженню й викоріненню різних видів порушень під час освітньої, науково-інноваційної та інших видів діяльності; – сприяти становленню та розвитку партнерських відносин між викладачами і студентами університету; – підтримувати атмосферу довіри, відповідальності та взаємодопомоги в університетському співтоваристві; – запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, під яким слід розуміти суперечність між особистими інтересами члена університетської громади та його службовими або навчальними обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень; – піклуватися про чистоту власної мови та мови колег.

2.3. *Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками передбачає:*

- посилення на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- контроль за дотриманням цих вимог здобувачами освіти;
- повагу до здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, незалежно від будь-яких обставин і ознак.

2.4. *Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:*

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації у разі запозичень ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право.

4. ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

4.1. *Основні види порушень академічної доброчесності*

Відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту», основними видами порушень академічної доброчесності є академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Академічний плагіат – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» (ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту»). До академічного плагіату відносяться: – плагіат фрагментів письмових робіт та повних текстів; – плагіат ідей, даних, моделей, ілюстрацій тощо; – відсутність належних посилань за відсутності привласнення авторства; – помилки цитування. Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів. Прикладами самоплагіату є: – дуплікація публікацій — публікація однієї і тієї самої наукової роботи (цілком або з несуттєвими змінами) в декількох виданнях, а також повторна публікація (цілком або з несуттєвими змінами) раніше оприлюднених статей, монографій, інших наукових робіт як нових наукових робіт; – дуплікація наукових результатів — публікація повністю чи частково одних і тих самих наукових результатів у різних статтях, монографіях, інших наукових

працях як нових результатів, які публікуються вперше; – подання у звітах із виконання різних наукових проектів тих самих результатів як таких, що отримані при виконанні відповідного проекту; – повторне подання здобувачами освіти письмових робіт, які вже подавалися як звітність із інших дисциплін, без дозволу викладача; – агрегування чи доповнення даних — суміщення раніше опублікованих і нових даних без їх поділу з відповідними посиланнями на попередню публікацію; – повторний аналіз раніше опублікованих даних без посилання на попередню публікацію цих даних та раніше виконаного їх аналізу. Фабрикація – вигадання даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях. Фабрикацією є: – наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах вигаданих чи неперевічених даних, зокрема статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо; – посилання на вигадані джерела інформації або навмисне посилання не на справжнє джерело; – приписування іншим особам текстів, думок чи ідей, яких вони не висловлювали чи не публікували. Фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень. До фальсифікації відноситься: – необґрунтоване корегування результатів власних наукових досліджень чи виконання навчальних завдань (таке, що не базується на повторних чи додаткових дослідженнях, вимірюваннях або розрахунках, виправленні виявлених помилок тощо); – наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах свідомо змінених літературних даних та даних, отриманих із інших джерел; зокрема, статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо без належного обґрунтування причин і зазначення методики їх корегування; – наведення неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок. Обман – надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування. Обманом є: – включення до співавторів наукових публікацій осіб, що не брали кваліфікованої участі в їх підготовці; – не включення до співавторів наукових публікацій осіб, що брали кваліфіковану участь в їх підготовці; – подання як результатів власної праці робіт, виконаних на замовлення іншими особами, або робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання; – здавання або представлення різними особами робіт з однаковим змістом як результату власної навчальної діяльності; – написання чужих варіантів завдань на контрольних заходах; – використання системи прихованих сигналів (звукових, жестових та ін.) при виконанні групових контрольних заходів з однаковими варіантами; – несамостійне виконання завдань у випадках, коли не дозволяється отримання допомоги, або не зазначення інформації про отриману допомогу, консультації, співпрацю; – проходження процедур контролю знань підставними особами; – симуляція погіршення стану здоров'я, хвороби з метою уникнення контрольних заходів; – надання відгуків або рецензій на наукові або навчальні роботи без належного проведення їх експертизи. Хабарництво — «надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі». До хабарництва можуть бути зараховані: – одержання, провокування або пропонування неправомірної вигоди за отримання позитивної або вищої оцінки при складанні будь-якого виду поточного та підсумкового контролю, а також будь-яких інших переваг у навчальній, дослідницькій чи трудовій діяльності; – примусові благодійні внески та примусова праця здобувачів освіти та/або їх батьків; – примусове надання освітніх послуг (примусове репетиторство) Необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти. Являє собою також: – невчасне повідомлення здобувачів освіти про систему оцінювання результатів навчання; – застосування системи оцінювання, що не відповідає

декларованим цілям та завданням теми, дисципліни, практики, освітньої програми тощо;
– відсутність об'єктивних критеріїв оцінювання.

4.2. Неприйнятним для всіх учасників освітнього процесу є:

– навмисне чи усвідомлене оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору (тексту або ідей) під іменем особи, яка не є автором цього твору, без належного оформлення посилань; – обман та інші зловживання, а саме: фальсифікація інформації, наукових результатів та наступне використання їх в академічній роботі; підробка підписів в офіційних документах (залікових книжках, актах, звітах, угодах тощо); використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети тощо); посилання на джерела, які не використовувалися в роботі; списування (реплікація) при складанні будь-якого виду підсумкового або поточного контролю; проходження процедур контролю знань підставними особами; здавання або репрезентація різними особами робіт з однаковим змістом як результату навчальної чи наукової діяльності; – несанкціонована співпраця, а саме: надання допомоги для здійснення акту академічної нечесності; навмисна чи усвідомлена допомога або спроба допомоги іншому вчинити акт академічної нечесності; придбання в інших осіб чи організацій з наступним поданням як власних результатів навчальної та наукової діяльності (звітів, рефератів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, есе, статей, монографій, навчальних посібників тощо); – пропонування чи отримання неправомірної винагороди при оцінюванні результатів успішності, виконання навчальних чи дослідницьких завдань; – використання родинних або службових зв'язків для отримання позитивної або вищої оцінки при складанні будь-якого виду підсумкового контролю або переваг у роботі; – внесення до списку авторів статей, монографій, підручників тощо осіб, які не брали участі в отриманні наукових результатів та інші види академічної нечесності. Порухення правил академічної доброчесності не лише паплюжить репутацію Університету, а й зменшує цінність освітніх та наукових ступенів, що здобуваються в Університеті.

5. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇЇ ПОРУШЕННЯ

Відповідальність за порушення академічної доброчесності може встановлюватися для здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників, а також для працівників структурних підрозділів Університету.

5.1. До основних видів відповідальності науково-педагогічних працівників за порушення академічної доброчесності належать (ч. 5 статті 42 Закону України «Про освіту»): – відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; – позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого звання; – відмова в присудженні або позбавлення присудженого педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; – позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

5.2. Основні види відповідальності здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності (ч.6 статті 42 Закону України «Про освіту») : – повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); – повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; – відрахування з університету (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); – позбавлення академічної стипендії; – позбавлення наданих університетом пільг з оплати навчання.

6. ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

До технологічних рішень, як інструментів протидії порушення академічної доброчесності, належать:

6.1. Активна участь у проєкті «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative), який реалізовуватиметься в ЗВО України за підтримки Посольства США.

6.2. Створення інформаційної бази у відкритому доступі, за допомогою якої здійснюється популяризація принципів академічної доброчесності та підвищення рівня обізнаності всіх учасників освітньо-наукової діяльності у питаннях академічної доброчесності: – створення веб-сторінки «Академічна доброчесність» на офіційному сайті Університету, яка постійно оновлюється актуальними інформаційними та методичними матеріалами, присвяченими питанням корпоративної культури на робочому місці та переваг чесного навчання, інформаційної грамотності, попередженню плагіату та ін.); – розробка матеріалів, присвячених популяризації принципів академічної доброчесності серед усіх учасників освітнього процесу (банери, інфографіка, роздаткові матеріали тощо).

6.3. Впровадження в Університеті просвітницьких функцій академічної доброчесності, за допомогою яких стає можливим попередження випадків порушення принципів академічної доброчесності: – інформаційно-консультативне супроводження науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти через створення відповідних ресурсів на сайті бібліотеки, друк буклетів, пам'яток, дорожніх карт та постерів, розробка та поширення відео-роликів та інша діяльність з промоції принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин; – реалізація програми підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників, наприклад, за тематикою «Академічна доброчесність в освіті і науці», – лекції основних стейкхолдерів вищої освіти (відомих випускників, роботодавців, експертів тощо) з тематики переваг чесного навчання та реалізації наукових досліджень, цикли тренінгів для всіх учасників освітнього і наукового процесів в рамках всеукраїнських та міжнародних проектів з академічної доброчесності, грантових програм тощо; – проведення семінарів із здобувачами вищої освіти, молодими вченими щодо академічної відповідальності за порушення вимог академічної доброчесності; – ознайомлення здобувачів вищої освіти й науково-педагогічних працівників із цим Кодексом; – перевірка випускних кваліфікаційних робіт на предмет академічного плагіату; – експертна оцінка та (або) технічна перевірка (за допомогою спеціалізованих програмних засобів) щодо ознак академічного плагіату в дослідженнях, підготовлених до захисту тощо; – інформування здобувачів вищої освіти та молодих вчених про неприпустимість порушення принципів академічної доброчесності та реалізація заходів щодо запобігання проявам академічної недоброчесності за участі Наукового товариства аспірантів і студентів, Ради молодих вчених, провідних фахівців бібліотеки Університету; – проведення популяризаційних та інформаційно-технологічних заходів (тренінгів, семінарів, відкритих лекцій, навчальних модулів з академічного письма та дотримання принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин тощо); – моніторинг та опитування щодо випадків порушення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти і співробітниками Університету; – оприлюднення періодичних відкритих звітів щодо рівня дотримання принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин в Університеті; – проведення наукових досліджень за тематикою академічної доброчесності.

6.4. Проведення моніторингу реалізації Положення «Про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки». Основною метою цього положення є: встановлення базових засад щодо запобігання поширенню академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників; розвиток навичок коректної роботи із джерелами інформації; формування звички до сумлінного дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань; активізацію самостійності та індивідуальності при створенні авторського твору; підвищення відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування з боку викладацького складу, докторантів, аспірантів, здобувачів наукового ступеня, студентів усіх форм навчання.

6. КОМІТЕТ З ЕТИКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

6.1. З метою моніторингу дотримання членами університетської громади моральних та правових норм цього Кодексу та для імплементації і контролю дотримання етичних принципів і норм проведення наукових досліджень в Університеті створюється Комітет з етики наукових досліджень (далі – Комітет). Комітет є дорадчим органом Університету, який наділяється правом одержувати і розглядати заяви щодо порушення Кодексу академічної доброчесності та надавати пропозиції адміністрації університету (факультетів/інститутів) щодо накладання відповідних санкцій.

6.2. Комітет у своїй роботі керується Конституцією України, Законом України «Про вищу освіту», Бухарестською декларацією етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі, Статутом Волинського національного університету імені Лесі Українки, Стратегією розвитку Університету на 2020- 2025 рр., правил організації навчального процесу в Університеті, локальними правовими та іншими чинними нормативно-правовими актами, цим Кодексом та положенням про Комітет з етики наукових досліджень Волинського національного університету імені Лесі Українки.

6.3. Комітет впроваджує політику академічної доброчесності в Університеті та готує нормативні документи для її регулювання, зокрема: – затверджує щорічні звіти Університету щодо дотримання академічної доброчесності; – розробляє та імплементує технологічні засоби забезпечення академічної доброчесності, протидії її порушень та запобігання плагіату наукових досліджень; – контролює оприлюднення результатів досліджень в інституційному репозитарії; – затверджує проекти досліджень з позиції дотримання принципів біоетики, та здійснює контроль над необхідними супровідними документами у дослідженнях із залученням людини, біологічного матеріалу чи лабораторних тварин (форма згоди досліджуваного, інформаційна форма для досліджуваного, форма оцінювання ризиків, план-проспект дослідження, дебрифінгова форма для досліджуваних); – затверджує порядок оприлюднення результатів дослідження з максимально відкритим доступом до його даних; – забезпечує зв'язок вчених університету та результатів їх досліджень з громадськістю.

6.4. Член університетської спільноти, який став свідком або має серйозну причину вважати, що стався факт порушення цього Кодексу, повинен повідомити про це Комітет. Неприйнятно подавати (підтримувати подання) безпідставних скарг або скарг без підпису. **6.5.** Будь-який член університетської спільноти має право звернутися до Комітету з метою внесення пропозицій та доповнень до цього Кодексу.

7. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

7.1. Члени університетської спільноти зобов'язані знати Кодекс. Незнання або нерозуміння норм цього Кодексу саме по собі не є виправданням неетичної поведінки.

7.2. Порушення норм цього Кодексу може передбачати накладання санкцій, аж до відрахування або звільнення з університету, за поданням Комітету з етики наукових досліджень.

7.3. Кодекс академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки затверджується Вченою радою Університету.

7.4. Зміни та доповнення до Кодексу вносяться за поданням Вченої ради Університету, Профкому працівників Університету та Профкому студентів Університету, Комітету з етики наукових досліджень. Зміни та доповнення до Кодексу академічної доброчесності вносяться винятково за рішенням Вченої ради Університету. Затверджено рішенням Вченої ради Волинського національного університету імені Лесі Українки від 29 жовтня 2020 року, протокол № 12

Навчально-методичне видання

**МАГДИСЮК ЛЮДМИЛА ІВАНІВНА
ГРИЦЮК ІРИНА МИХАЙЛІВНА**

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

*Методичні рекомендації до курсу «Основи наукових досліджень в галузі
практичної психології»*

Друкується в авторській редакції

Формат 60×84 ¹/₁₆. Обсяг 2,09 ум. друк. арк., 1,94 обл.-вид. арк.
Наклад 300 пр. Зам. 35. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.